

Conceptvoorstel verdeling budget integrale programma's (versie 9 februari 2021)

Aanleiding

Met de bestuurlijke afspraken over de versterkingsopgave van 6 november 2020 hebben regio en Rijk afgesproken in totaal € 50 miljoen te reserveren voor bijdragen aan de bestaande en in ontwikkeling zijnde integrale programma's voor agrariërs, mkb'ers, erfgoed en sociaal-emotionele ondersteuning bovenop wat nodig is voor schade en versterking. Deze middelen zijn nadrukkelijk bedoeld om extra perspectief te bieden en kunnen ingezet worden voor onderdelen binnen deze integrale programma's die niet direct gefinancierd kunnen worden vanuit de reguliere financieringsstromen voor schade en versterken.

In deze notitie is een voorstel uitgewerkt voor de verdeling van de middelen over de vier integrale programma's. Bij instemming met dit voorstel wordt de hoogte van het beschikbaar gestelde bedrag per integraal programma vastgesteld. Het totaalbedrag waarop dit voorstel is gebaseerd, is limitatief: er kunnen geen aanvullende middelen toegevoegd worden ten behoeve van de hierboven geschetste doelstelling vanuit de bestuurlijke afspraken. Wel geeft dit de mogelijkheid hieraan andere financieringsstromen te koppelen, zoals het Groeifonds, de Toekomstagenda en het NPG.

Afstemming over de voorstellen heeft onder andere plaatsgevonden binnen diverse bestaande overleg- en samenwerkingsstructuren, waaronder de Stuurgroep Agroprogramma, de ambtelijke tafel Sociaal en Gezondheid en het Erfgoedprogramma.

Opbouw voorstel

In de onderstaande tabel is een eerste voorstel voor de verdeling van de middelen op hoofdlijnen opgenomen. Hierbij is zoveel mogelijk gestreefd naar een 'evenwichtige' verdeling van de middelen (conform de zinsnede in de bestuurlijke afspraken van 6 november jl.). Voor elk integraal programma wordt in deze notitie per paragraaf inhoudelijk de context geschetst van de vraagstukken waaraan we met dit voorstel invulling willen geven en een nadere onderbouwing van de (mogelijke) inzet van middelen. De paragrafen kennen voor elk integraal programma een andere opbouw, omdat de integrale programma's op verschillende wijzen zijn of worden vormgegeven. In het verlengde hiervan hebben de voorstellen voor de inzet van middelen qua opzet en samenstelling tevens verschillende invullingen gekregen.

Voorstel verdeling budget op hoofdlijnen

Special	Inzet	Bedrag
Agro	Middelen agroprogramma t.b.v. algemene programmakosten en fondsvorming	19 miljoen
Erfgoed	Middelen erfgoedprogramma t.b.v. meerjarige regeling onderhoud karakteristieke panden	10 miljoen
Sociaal en gezondheid	Middelen sociale en emotionele ondersteuning t.b.v. continuering inzet aardbevingsgemeenten en GGD	10 miljoen
MKB	Middelen integraal programma MKB	11 miljoen
Totaal		50 miljoen

Agro (19 miljoen)

Agroprogramma: uitvoeringskosten en fondsvorming t.b.v. de uitvoering van het agroprogramma

Het agroprogramma beoogt een integrale oplossing te bieden aan agrarisch ondernemers in het aardbevingsgebied die te maken hebben met een combinatie van aardbevingsproblematiek en andersoortige complexe problematiek rondom bedrijfsvoering, de landbouwtransitie of de stikstofproblematiek. Het doel is de sector en de individuele bedrijven weer toekomstperspectief te bieden. Met name binnen deze sector staan veel bedrijven al enige tijd stil in ontwikkeling in afwachting van versterking van gebouwen en/of herstel van schade ten gevolge van aardbevingen. Om echt een sprong voorwaarts te kunnen maken, heeft het agroprogramma tot doel om integraal te bepalen welke ontwikkelingen een agrarisch bedrijf verder kunnen helpen. Deze ontwikkelingen kunnen te maken hebben met o.a. innovatieve stalsystemen (melkveehouderij), eiwittransitie (akkerbouwbedrijven), biodiversiteit, energie, asbestsanering en milieu. Om het agroprogramma tot uitvoering te kunnen brengen, vinden gesprekken plaats met diverse partijen om de noodzakelijke financiële middelen bij elkaar te brengen. Met de middelen die vanuit het budget voor de integrale programma's voor het thema agro beschikbaar komen, willen we de basis leggen voor de uitvoering van het agroprogramma in de komende jaren. Gezien de omvang van de agrarische sector in het aardbevingsgebied en de specifieke en vaak complexe gevolgen die de aardbevingen kunnen hebben voor agrarisch ondernemers, hebben alle betrokken partijen in het dossier aangegeven dat de agrarische sector extra en specifieke aandacht verdient. Het allerbelangrijkste is dat met het beschikbaar krijgen van deze middelen daadwerkelijk een start gemaakt gaat worden met het programma.

Beoogde aanpak agroprogramma

Agrarisch ondernemers in het aardbevingsgebied hebben aan de ene kant te maken met een opeenstapeling van problemen en uitdagingen rondom de bedrijfsvoering en moeten aan de andere kant vaak lang wachten op duidelijkheid over de geleden schade of de mate waarin versterking plaats moet vinden. Deze combinatie gaat het incasservermogen van veel agrarische ondernemers te boven. Kern van het agroprogramma is het begeleiden van agrarisch ondernemers in het in kaart brengen van de totale problematiek en het vormgeven van de integrale oplossing op casusniveau, waarbij financieringsstromen bij elkaar gebracht worden en hieraan eventueel aanvullende financiering toegevoegd wordt. In de eerste fase zal met 20-25 gevallen worden gestart. Met de hierbij opgedane ervaringen wordt de tweede fase nader ingevuld teneinde de sector in het aardbevingsgebied weer perspectief te geven. De verwachte looptijd van het agroprogramma is vijf jaar op basis van de eerste inschattingen van het aantal complexe agrarische gevallen binnen de werkvoorraad van de NCG en het IMG die waarschijnlijk door het agroprogramma opgepakt zullen worden. Om een goede basis te kunnen leggen voor de gehele looptijd van het agroprogramma, is financiering van de volgende onderdelen essentieel:

Algemene programmakosten:

- De bemensing van programmabureau (onder regie van de provincie Groningen) en de proceskosten;
- De inzet van consultants/casemanagers vanuit het op te richten programmabureau. Deze consultants komen in de rol van een vertrouwenspersoon naast de agrarisch ondernemer te staan om de problematiek in kaart te brengen, de drempels te slechten als het gaat om de aardbevingsproblematiek en de juiste kennis en expertise te organiseren om tot de integrale oplossing te komen. Hierbij staat de behoefte van de agrarisch ondernemer nadrukkelijk centraal. Van belang is dat de consultant een spin in het web is die de weg weet naar de betrokken instanties en de juiste kennis en expertise kan organiseren.
- De inzet van aanvullende kennis en expertise. De consultant zal extra specifieke expertise en kennis aan moeten kunnen wenden om de agrariër te ondersteunen bij de vormgeving van de integrale oplossing. Het kan dan gaan om specifieke agrarische kennis, kennis inzake ruimtelijke kwaliteit (methode Nije Heerd), erfgoed, energietransitie, biodiversiteit, innovatie etc. Deze specifieke kennis en expertise is op dit moment nog niet beschikbaar voor het agroprogramma en moet aanvullend georganiseerd worden.

Maatwerk- en vernieuwings- en innovatiefonds:

Bij eerste contacten met agrarisch ondernemers in de pilot is gebleken dat agrarisch ondernemers op verschillende manieren invulling willen geven aan hun toekomstperspectief. In sommige gevallen is er bijvoorbeeld geen behoefte aan de uitvoering van schade- en versterkingsmaatregelen, maar wil een agrariër stoppen met ondernemen. Daarnaast zijn er bedrijven die meerdere gebouwen hebben, deze willen saneren en reduceren tot één nieuw gebouw. Ook kan er sprake zijn van andersoortige specifieke agrarische problematiek die niet binnen de reguliere schade- en versterkingsproces opgelost kan worden. Om hieraan tegemoet te kunnen komen, zijn er middelen nodig ten behoeve van een breed inzetbaar maatwerk- en innovatiefonds, waarmee aanvullende financiering ten behoeve van de integrale oplossing mogelijk gemaakt wordt en welke bedoeld is voor de meest complexe gevallen. Het is hierbij gerechtvaardigd om ook stoppen en saneren als mogelijkheden aan te bieden binnen de doelstellingen van dit fonds, omdat de verwachting is dat vergelijkbare regelingen die in het kader van de stikstofproblematiek gaan gelden weinig zoden aan de dijk zullen zetten voor het aardbevingsgebied (omdat in dit gebied geen grootschalige stikstofproblematiek speelt). De verwachting is dat dit fonds als een revolverend fonds of als een garantiefonds opgezet kan worden, waarbij tevens sprake kan zijn van aan- en verkoop van gebouwen. Het gaat hierbij om essentiële aanvullende middelen bovenop hetgeen beschikbaar is vanuit het IMG of de NCG.

Samenvatting uitwerking benodigde middelen:

Onderdeel	Bedrag (x mln)
Algemene programmakosten:	€ 5,5 M
- Consulentenschap	
- Kennis- en expertise	
- Programmabureau en proceskosten	
Maatwerk- en innovatiefonds	€ 13,5 M
Totaal	€ 19 M

Erfgoed (10 miljoen)

Erfgoedprogramma: meerjarige regeling onderhoud karakteristieke panden en gemeentelijke monumenten

Gemeenten in het aardbevingsgebied hebben de afgelopen jaren duizenden karakteristieke panden aangewezen, waaronder veel boerderijen. In het geactualiseerde Erfgoedprogramma is opgenomen dat een meerjarige financiële regeling ingericht wordt voor onderhoud aan karakteristieke panden en gemeentelijke monumenten. De ervaringen van de gemeenten, provincie en het erfgoedloket hebben aangetoond dat hieraan een grote behoefte bestaat bij de eigenaren van dit soort panden. Dit maakt dit onderwerp zeer urgent. Vanuit het perspectief dat goed onderhouden panden beter bestand zijn tegen de gevolgen van de aardbevingen, wordt vanuit het Erfgoedprogramma het voorstel gedaan om een meerjarige regeling voor het onderhoud van karakteristieke panden en gemeentelijke monumenten vanuit het budget voor de integrale programma's te financieren.

Meerjarige regeling onderhoud karakteristieke panden en gemeentelijke monumenten

Op 18 januari 2021 is de eerste jaargang van de regeling onderhoud karakteristieke panden en gemeentelijke monumenten opgesteld door de provincie Groningen. Voor deze ronde is 4 miljoen beschikbaar gesteld. Gezien het hoge aantal karakteristieke panden en gemeentelijke monumenten is de verwachting dat dit budget binnen enkele maanden weggezet is. Om continuïteit te garanderen, is een meerjarige subsidieregeling noodzakelijk. Om die reden wordt voorgesteld om voor de komende jaren, gedurende de looptijd van het huidige geldende en geactualiseerde Erfgoedprogramma, een extra bedrag van 2 miljoen voor 2021 en 4 miljoen per jaar voor 2022 en 2023 beschikbaar te stellen. Op basis van de ervaringen met de rijksmonumenten is de regio van mening dat een dergelijk bedrag gerechtvaardigd is. Hiermee wordt continuïteit gewaarborgd en kunnen een substantieel aantal eigenaren van karakteristieke panden gebruik maken van deze subsidieregeling. Het Erfgoedprogramma wordt in 2023 geëvalueerd. De looptijd van deze middelen hangt daarmee samen.

Doelstellingen meerjarige regeling:

- Stimuleren van het plegen van onderhoud aan karakteristieke panden en gemeentelijke monumenten als eerste stap in de versterking en schadeherstel. Goed onderhouden panden zijn beter bestand tegen de gevolgen van de aardbevingen. Dit uitgangspunt ligt ook ten grondslag aan de reeds bestaande onderhoudsregeling voor Rijksmonumenten in het aardbevingsgebied.
- Bevorderen van de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid. Karakteristieke panden vormen samen met rijks- en gemeentelijke monumenten de stedenbouwkundige structuur en ruimtelijke kwaliteit van de Groninger dorpen en het buitengebied. Een onderhoudsregeling geeft hieraan een impuls en kwaliteitsslag aan de uitstraling van dorpen en buitengebieden, waar de hele samenleving weer van profiteert en dient daarmee een maatschappelijk doel.
- Ontzorgen van de eigenaar en het bieden van perspectief. De regeling zorgt ervoor dat eigenaren van karakteristieke panden en gemeentelijke monumenten gestimuleerd worden te investeren in hun pand. Op basis van de ervaringen met de regeling voor Rijksmonumenten weten we dat de regeling gebruikt wordt om de woning te laten schilderen en achterstallig onderhoud aan goten en kozijnen weg te werken. Hiermee wordt verpaupering en verwaarlozing voorkomen.
- Behoud en ontwikkeling van karakteristieke panden en gemeentelijke monumenten. De cultuurhistorische waarde van het pand wordt bestendigd.
- Creëren van draagvlak voor de erfgoedstatus. De subsidieregeling komt tegemoet aan de wens van de eigenaar van een karakteristiek pand om compensatie vanwege de soms gevoelde beperking door de opgelegde erfgoedstatus.

Uitgangspunten:

Daarbij worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Goed onderhoud is de eerste stap naar de versterking;
- Redeneer vanuit het gebouw én eigenaar;
- Zoveel mogelijk onderhoud plegen in combinatie met schadeherstel en versterking;
- Subsidiëren waar moet en lenen waar kan;
- Eenvoudige regeling voor eigenaar en in afhandeling (zoals RORG)

Sociaal en gezondheid (10 miljoen)**Sociaal en emotionele ondersteuning: vijfjarige continuering inzet aardbevingsgemeenten**

Zoals o.a. uit het onderzoek van Gronings Perspectief blijkt, heeft de aardbevingsproblematiek grote sociale en psychische gevolgen voor inwoners in het aardbevingsgebied. Zij ervaren onder andere stress en onzekerheid door de langdurige procedures en vertraging waarmee zij te maken krijgen in het schade- en versterkingsproces. Er is binnen de aardbevingsgemeenten ook een toename te zien van zorggebruik dat gekoppeld is aan stress en gezondheids- en mentale problemen vanuit de aardbevingen en versterkingsopgave.

De aardbevingsgemeenten hebben in 2019 voor twee jaar financiële middelen ontvangen om hun inwoners ondersteuning te kunnen bieden middels het inzetten van o.a. aardbevingscoaches, praktische ondersteuning en welzijn op recept. Er zijn echter nog geen vervolgfafspraken gemaakt voor de langere termijn en voor enkele gemeenten geldt dat deze middelen (vrijwel) uitgeput zijn (gemeente Eemsdelta). Dit terwijl uit een eerste evaluatie van november 2020 naar de effecten van sociale en emotionele ondersteuning blijkt dat de inzet van o.a. aardbevingscoaches een waardevolle en noodzakelijke aanvulling kan zijn op het reguliere beleid dat aardbevingsgemeenten op dit vlak uitvoeren. De regio acht meerjarige vervolgfianciering van sociale en emotionele ondersteuning noodzakelijk vanwege:

- De verwachting dat er komende jaren veel inzet gevraagd wordt op dit onderdeel, o.a. vanwege het op gang komen van de uitvoering van de versterkingsopgave en het inwerkingtreden van de smartengeldregeling;
- Het waarborgen van de continuïteit;
- Het daadwerkelijk effectief kunnen inzetten van sociale en emotionele ondersteuning in relatie tot de aardbevingsproblematiek, waarbij resultaten vooral op de lange termijn behaald kunnen worden.

Het voorstel is om de financiering van de inzet die aardbevingsgemeenten plegen in het kader van sociaal emotionele ondersteuning voor de komende 5 jaar (2021-2025) te continueren. Het gaat dan om een totaalbedrag van € 10 miljoen voor de komende 5 jaar en daarmee een jaarlijks bedrag van € 2 miljoen uit het budget voor de integrale programma's. De hoogte van dit bedrag is vanwege het uitgangspunt dat de huidige inzet gecontinueerd wordt, gebaseerd op het beschikbaar gestelde bedrag in 2019 voor twee jaar. De middelen kunnen door de gemeenten flexibel worden ingezet afhankelijk van de vraag en behoefte binnen de verschillende gemeenten. De financiering van de inzet van geestelijke verzorgers behoort hierbij tevens tot de mogelijkheden. De tafel sociaal en gezondheid werkt op basis van de eerder genoemde evaluatie uit november 2020 in het eerste kwartaal van 2021 een concreet voorstel uit voor de besteding en verdeling van deze middelen door de aardbevingsgemeenten. In 2023 wordt een tussenevaluatie opgesteld, op basis waarvan de inzet van de middelen voor 2024 en 2025 kan worden bepaald.

MKB (11 miljoen)

Reserveren middelen ten behoeve van integrale aanpak MKB

Er wordt al jaren benoemd dat ondernemers specifieke problemen ervaren als gevolg van de gaswinning, maar dit is altijd meer onder de radar gebleven dan de problematiek bij agrarische - en erfgoedpanden. Dit is opvallend als je naar de aantallen kijkt; MKB betreft de grootste categorie 'speciale dossiers' die het IMG in behandeling heeft. Het MKB is echter in vergelijking met agrariërs en eigenaren van erfgoedpanden een meer gedifferentieerde doelgroep en heeft daarom meer moeite om de ervaren problematiek en gewenste oplossingen voor het voetlicht te brengen.

Recent werd in het rapport van Gronings Perspectief (30 juni 2020) expliciet en uitgebreid aandacht gevraagd voor de MKB problematiek in het aardbevingsgebied. De conclusies zijn helder: 45 procent van de ondernemers ervaart enige mate van nadeel door de gaswinning. Dit geldt voor 70 procent van de ondernemers met een eigen bedrijfspand. Veel regelingen voor particulieren met schade zijn voor ondernemers niet passend of toegankelijk. Een deel van de problemen wordt volgens de ondernemers onterecht beschouwd als 'regulier ondernemersrisico'. Volgens het rapport ontbreekt het zowel aan erkenning van de problemen die ondernemers ondervinden als aan flexibele regelingen om de problemen te verhelpen. De onderzoekers bevelen dan ook aan om meer oog te hebben voor de complexiteit en verscheidenheid van de problematiek en naar passende en flexibele oplossingen te zoeken, juist omdat ondernemers en ondernemerschap van cruciaal belang zijn voor de toekomst van Groningen.

Regio, rijk, uitvoeringsorganisaties en Maatschappelijke Organisaties werken op dit moment aan de totstandkoming van een integrale aanpak voor MKB. Daarbij hebben beide uitvoeringsorganisaties een rol in het uitkeren van vermogensschade. NCG zal bijvoorbeeld een werkwijze voor het vergoeden van geleden vermogensschade als gevolg van versterking opzetten. Daarnaast zal IMG zeer waarschijnlijk in het eerste of tweede kwartaal van 2021 een waardedalingregeling voor mkb'ers openstellen.

Omdat er door IMG en NCG volop gewerkt wordt aan de invulling van verschillende regelingen die specifiek zullen gaan gelden voor mkb'ers, is het voorstel om de invulling van het MKB budget hierop aan te laten sluiten en in het tweede kwartaal van 2021 vast te stellen. Regio en Rijk geven gezamenlijk met de MO's, NCG en IMG invulling aan dit voorstel. Eerste denkrichtingen over de mogelijke inzet van de middelen:

- Het opzetten van een advies- en informatieloket (zowel online als fysiek) waar ondernemers en bedrijven terecht kunnen met uiteenlopende vragen. Bekeken wordt of (onafhankelijke) adviseurs en/of consultants - die mkb'ers kunnen ontlasten in de administratieve druk - vanuit dit loket ingezet kunnen worden.
- het opzetten van een (investerings- of overlastcompensatie)fonds waarmee MKB'ers, naast schadeherstel en versterken, ook andere uitdagingen kunnen oppakken.